
KERAMIČKE SVJETILJKE ISTOČNOMEDITERANSKIH RADIONICA IZ RIMSKE LUKE U ZATONU KOD NINA

Autorica donosi pregled keramičkih svjetiljki pronađenih u slojevima rimske luke u Zatonu kod Nina, a čije se podrijetlo pripisuje istočnomediteranskim radionicama. Nakon provedene tipološke analize, utvrđeno je kako su nastale u proizvodnim centrima Ate-ne i Korinta, poluotoka Knida u Maloj Aziji te, vjerojatno, na širem sirijskom području. Za potrebe pisanja rada uvršten je materijal starog fundusa Odjela za podmorsku arheologiju Arheološkog muzeja Zadar, pronađen u istraživanjima 70-ih i 80-ih godina 20. stoljeća, kao i materijal pronađen sustavnim arheološkim istraživanjima u razdoblju od 2002. do 2011. godine.

Ključne riječi: rimska luka u Zatonu, istočnomediteranske radionice, korintске svjetiljke, atičke svjetiljke, knidske svjetiljke, sirijske svjetiljke, *Romanesis*

CERAMIC OIL-LAMPS FROM EASTERN MEDITERRANEAN WORKSHOPS FOUND IN THE ROMAN PORT IN ZATON NEAR NIN

The author gives an overview of the ceramic oil-lamps found in the layers of the ancient Roman port in Zaton near Nin, the origin of which is attributed to Eastern Mediterranean workshops. A typological analysis has established they were made in the manufacturing hubs such as Athens, Corinth, Knidos Peninsula in Asia Minor and, probably, in Syria. The archaeological material found during the excavations in the 1970s and 1980s and kept in the holdings of the Department of Undersea Archaeology of the Archaeological Museum Zadar, as well as the one found during the systematic excavations between 2002 and 2011 have been analyzed for the purpose of this paper.

Key words: Roman port in Zaton, Eastern Mediterranean workshops, Corinthian oil-lamps, Attican oil-lamps, Knidian oil-lamps, Syrian oil-lamps, *Romanesis*

UVOD

U mjestu Zaton, pokraj Nina, na prostoru koji je danas poznat pod nazivom rt Kremenjača, nalaze se ostatci velikoga lučkog kompleksa rimske Enone.

Prvo rekognosciranje lokaliteta provedeno je šezdesetih godina prošloga stoljeća, prilikom čega je uočen više od 150 metara dug lukobran. Nakon sterilnoga površinskog sloja, uslijedio je intaktni kulturni sloj koji je obilovao rimskom keramikom, metalom, staklenim ulomcima i različitim organskim materijalima. Istraživanja su provedena 1979., 1982. i 1983. godine s unutrašnje, istočne strane lukobrana, do dubine kulturnog sloja od 1,2 metra. Nastavak radova uslijedio je 1986. godine, kada se došlo do dubine kulturnog sloja od 1 metra, te 1987. godine, nakon čega je uslijedio duži prekid.¹ Primijenivši nova saznanja iz područja metodologije istraživanja, radovi su obnovljeni 2002. godine, čime ovaj lokalitet postaje prva sustavno istraživana antička luka na našoj obali.²

Dosadašnja istraživanja pokazala su kako je luka rimske Enone nastala sredinom 1. stoljeća. Intenzivno se koristila do kraja 3. stoljeća, a njezin kraj vjerojatno treba smjestiti u početak ili polovicu 4. stoljeća. Zbog velike zastupljenosti i tipološke raznolikosti arheološkog materijala, smatra se jednim od najbogatijih lučkih prostora na istočnome Jadranu. O povezanosti sa svim dijelovima mediteranskoga svijeta, a naročito s istokom, svjedoči i snažan import keramičkih proizvoda.³ Kao jedan od zastupljenih oblika, javljaju se keramičke svjetiljke nastale u radionicama Korinta i Atene, poluotoka Knida u Maloj Aziji i Sirije, a o kojima će biti više riječi u nastavku.

Za potrebe ovog rada korištena je tipologija svjetiljki koju je odredio O. Broneer (*Terracotta Lamps, Corinth IV, II*, 1937), nadopunjena podacima iz recentnijih radova.⁴

Svjetiljke korintskih i atičkih radionica

Od sredine 2. i tijekom 3. stoljeća nakon Krista povećan je uvoz keramičkoga materijala s prostora matičnoga grčkog kopna, odnosno iz proizvodnih centara Atene i Korinta. Sve pronađene korintske svjetiljke mogu se klasificirati kao tip Broneer XXVII. Karakterizira ih nešto veće, okruglo do ovalno tijelo i maleni nos, koji prema disku završava trapezasto ili ravno. Ručka je uglavnom pločasta i rađena uz pomoć kalupa.⁵ Unutar tipa XXVII razlikuju se četiri skupine svjetiljaka. Prvu skupinu (XXVII A) čine svjetiljke širokih ramena,

INTRODUCTION

In Zaton near Nin, in the area today known as Cape Kremenjača, the remainders of the large port complex of the Roman settlement of Aenona can be found.

The site was first surveyed in the 1960s, and a more than 150-meter-long breakwater was observed at the occasion. Underneath the sterile surface layer there was an intact cultural layer abundant with Roman pottery, metal objects, glass fragments and various organic materials. The excavations were carried out in 1979, 1982 and 1983 on the inward (eastward) side of the breakwater, penetrating 1.2 meters into the cultural layer. They were continued in 1986, reaching a depth of 1 meter in the layer, and also in 1987, after which followed a lengthy break.¹ Applying the latest advances in excavation methodology, the work was reassumed in 2002, making this site the first systematically researched antiquity port on our coast.²

These excavations have shown that the port of the Roman settlement of Aenona was built in the mid-1st century AD. After an intensive continued use until the late 3rd century, it was abandoned probably in the early 4th century or in the first half of it. Due to the abundance and typological diversity of the material found there, it is considered one of the richest port areas in eastern Adriatic in terms of archaeology. The intensive import of pottery products can be seen as evidence of its connections with all parts of the Mediterranean, particularly the eastern parts.³ The material found there includes the ceramic oil-lamps made in the workshops in Corinth and Athens, on Knidos Peninsula in Asia Minor and in Syria – which are to be discussed in the text below.

For the purpose of this paper we used the oil-lamp typology introduced by O. Broneer (*Terracotta Lamps, Corinth IV, II*, 1937), complemented with the facts from some more recent works.⁴

Oil-lamps from Corinthian and Attican workshops

The period spanning the mid-2nd century and the late 3rd century AD saw an increase in the import of the pottery from the Greek mainland where it was made – specifically, from the manufacturing hubs of Athens and Corinth. All the Corinthian lamps found can be classified as Broneer Type XXVII. They are characterized by a somewhat larger, round to oval body and a small nozzle with the trapezoidal or flat connection with the discus. Handles are mostly plate-shaped and molded.⁵

1 Istraživanja su, između ostalog, rezultirala pronalaskom dviju serilija, brodica rađenih tradicionalnom tehnikom spajanja drveta lanenom i žukovom užadi, kakvu su koristili Liburni i Histri, a koje se smatraju najbolje sačuvanim brodovima sa šivanom konstrukcijom na Mediteranu; Z. Brusić, 1968, 204; 1980, 112-113; S. Gluščević, 1984, 17-18.

2 S. Gluščević, 2002, 76-86.

3 Detaljnije u: Z. Brusić, 2006, 33-46; 2010, 115-125; Gluščević, 2011.

4 Upotpunivši tipologiju i kronologiju rimskih svjetiljki koju je ranije predstavio S. Loeschcke (*Lampen aus Vindonissa*, Zürich, 1919), O. Broneer je svojom publikacijom postavio temelje za proučavanje grčkih svjetiljki, uključujući i rimskodobne, kakve su obrađene u ovom radu.

5 J. Vučić – K. A. Giunio, 2009, 12; B. Vikić-Belančić, 1971, 116.

1 The excavations resulted in abundant finds, including two *seriliae* – ships made using the traditional technique of tying timber with ropes made of flax and Spanish broom. The technique was typical of the Liburni and Histri. These two *seriliae* are considered the best preserved ships with a sewn structure found in the Mediterranean; Z. Brusić, 1968, 204; 1980, 112-113; S. Gluščević, 1984, 17-18.

2 S. Gluščević, 2002, 76-86.

3 More details in: Z. Brusić, 2006, 33-46; 2010, 115-125; Gluščević, 2011.

4 Complementing the typology and chronology of Roman oil lamps earlier presented by S. Loeschcke (*Lampen aus Vindonissa*, Zurich, 1919), O. Broneer's publication laid the foundations of groundwork for studying Greek oil lamps, including the ones from the Roman times discussed here.

5 J. Vučić – K. A. Giunio, 2009, 12; B. Vikić-Belančić, 1971, 116.

najčešće ukrašenih nizom utisnutih ovula. Disk je malen, obrubljen uskim prstenom, bez ukrasa ili, češće, ukrašen zrakastim motivom. Drugu skupinu (XXVII B) čine svjetiljke ramena ukrašenih uzorkom vinove loze. Maleni disk obrubljen je prstenom unutar kojega je izveden zrakasti motiv. Treća skupina (XXVII C) je najbrojnija. Svjetiljke su uskih ramena bez ukrasa ili ukrašenih motivom ovula. Karakteristične su dvije, tzv. lažne ručke na ramenu svjetiljke. Prsten oko diska često nedostaje, a ukoliko je prisutan, najčešće nije uzdignut u odnosu na disk, već je jednostavno naznačen dvostrukim urezom. Disk je obično ukrašen reljefom, ponekad motivom rozete ili vijenca, ali u većini slučajeva ljudskim ili životinjskim figurama, često u vrlo složenim kompozicijama. Svjetiljke četvrte skupine (XXVII D) odlikuje plitki kanal koji prati rub svjetiljke te dvije lažne ručke s obje strane. Disk je redovito ukrašen reljefom s prikazom ljudskih ili životinjskih figura.⁶

Karakteristična je svijetla boja, pretežno žućkastih, tek ponekad narančastih nijansi. Glina uglavnom sadrži određeni postotak tinjca, ali čestice su vrlo malene i teško uočljive. Premaz u pravilu nije korišten, osim kod nekih prijelaznih primjeraka.⁷

Javljuju se potkraj 1. i traju tijekom 3. i 4. stoljeća. Prva, najranija skupina, razvila se vjerojatno po uzoru na svjetiljke tipa Broneer XXV. Svjetiljke treće i četvrte skupine uglavnom pokrivaju period od druge polovice 2. stoljeća pa do kraja proizvodnje.⁸

Među svjetiljkama iz luke u Zatonu prevladava tip XXVII A. Dva primjerka mogu se ubrojiti u XXVII C, a radi se o jednome ulomku svjetiljke s naznakom postojanja reljefa na disku (inv. br. 3200H) te o dobro očuvanoj svjetiljci s reljefnim prikazom borbe između Herakla i Diomedovih konja (inv. br. 1440H). Tip XXVII B zasad nije potvrđen, iako pritom treba uzeti u obzir činjenicu da je velik broj korintskih svjetiljki tek djelomično sačuvan, stoga za njih ne možemo sa sigurnošću utvrditi kojoj su od navedenih skupina pripadale.

Od velike važnosti su natpisi koji se ponekad nalaze na dnu svjetiljke. Osim što pomažu samoj dataciji, također i potkrepljuju činjenicu o Korintu kao središtu proizvodnje. U većini slučajeva riječ je o potpisu majstora, ispisanom grčkim slovima prvenstveno u genitivu, rjeđe u nominativu. Zasad nisu pronađene svjetiljke s latinskim natpisima, no zastupljen je velik broj heleniziranih latinskih imena. Na svjetiljkama iz luke u Zatonu nisu prisutni natpisi ili su one same očuvane u nedovoljnoj mjeri da bismo mogli utvrditi njihovo postojanje. Izuzetak je jedan ulomak (inv. br. 3200H) s potpisom [ΛΟ]ΥΚΙΟΥ, oznakom korintske radionice koja je djelovala tijekom druge polovice 2. i u ranom 3. stoljeću.⁹

There are four groups belonging to the Type XXVII. The first one (XXVII A) includes broad-shouldered lamps, usually decorated with a series of impressed ovules. The discus is small, rimmed by a narrow ring, either not undecorated or – more frequently – decorated with a radiate motif. The second group (XXVII B) consists of the lamps with shoulders decorated with a vine pattern. The small discus is rimmed by a ring with a radiate motif inside. The third group (XXVII C) is the most numerous one. The lamps are narrow-shouldered, undecorated or decorated with ovules. Typical for them are two so-called false handles on the shoulder. The ring around the discus is often missing; if it is there, usually it is not elevated above the discus but is merely indicated with a double cut. The discus is usually decorated with a relief; sometimes it is a rosette or a wreath, but mostly an animal or human figure, often in a very intricate composition. The lamps of the fourth group (XXVII D) are characterized by the shallow channel following the lamp's edge and by two false handles on either side. The discus is always decorated with human or animal figures in relief.⁶

The color is typically pale – mostly yellowish but sometimes a shade of orange. The clay usually contains some mica, but its particles are very small and hardly visible. Usually there is no coating, except in some transitional specimens.⁷

These oil-lamps appeared in the 1st century AD and lasted through the 3rd and 4th centuries. The first group – the earliest one – was probably modeled on the Broneer Type XXV lamp. The lamps from the third and fourth groups mostly cover the period between the second half of the 2nd century AD and the end of their production.⁸

Predominant among the Zaton port oil-lamps is the Type XXVII A. Two specimens belong to XXVII C: a lamp fragment with a trace of a relief on the discus (Inv. No. 3200H) and a well-preserved lamp with the scene of Heracles fighting Diomedes' horses in relief (Inv. No. 1440H). The Type XXVII B has not been confirmed yet, but we should keep in mind that a large number of Corinthian lamps have only been partially preserved, so we cannot positively identify the groups they belong to.

Very important are the inscriptions that are sometimes found on the bottom of a lamp. Besides helping us date the lamp, they also support the perception of Corinth as a manufacturing hub. In most cases it is the master's signature in Greek alphabet – primarily in genitive and sometimes in nominative. No lamps with Latin inscriptions have been found so far, but there is a large number of them with Hellenized Latin names. The Zaton port lamps either do not contain inscriptions or are not preserved well enough for establishing if they are inscribed or not. There is one exception, though: the fragment with Inv. No. 3200H contains the signature [ΛΟ]ΥΚΙΟΥ

6 Dok je O. Broneer smatrao kako su dekoracije prisutne na ramenima dodane naknadno na svaku pojedinu svjetiljku, posljednjih godina ipak prevladava mišljenje da su utiskivane već prilikom modeliranja u kalupima (O. Broneer, 1930, 90-99; K. Warner Slane, 1990, 13); O. Broneer, 1930, 91.

7 D. M. Baily, 1988, 402; K. Warner Slane, 1990, 12.

8 O. Broneer, 1971, 95; B. Vikić-Belančić, 1971, 116.

9 O. Broneer, 1930, 96-97; J. Perlzweig, 1961, 93-97; J. Mardešić, 2002, 353; K. Warner Slane, 1990, 161-162.

6 While O. Broneer argued that the shoulder decorations had been added subsequently, the predominant opinion in the past years is that they were impressed when lamps were molded (O. Broneer, 1930, 90-99; K. Warner Slane, 1990, 13); O. Broneer, 1930, 91.

7 D. M. Baily, 1988, 402; K. Warner Slane, 1990, 12.

8 O. Broneer, 1971, 95; B. Vikić-Belančić, 1971, 116.

Lokalne radionice drugih polisa vrlo su brzo počele imitirati ovaj tip kako bi proizvele vlastite svjetiljke. Već krajem 2. stoljeća jača produkcija atenskih radionica, čime se povećava konkurentnost tržišta. Izgled atenskih svjetiljki oponaša izgled korintskih svjetiljki treće i četvrte skupine, čak nastoje preuzeti i njihovu karakterističnu svijetlu boju. Početkom 3. stoljeća atičke radionice polako počinju razvijati vlastiti stil, zadržavajući pritom temeljne značajke korintskih svjetiljki. Disk atičkih svjetiljki karakteriziraju prikazi scena izvedenih u nešto dubljem reljefu u odnosu na korintski, a uokviren je dvama, umjesto jednim prstenom.¹⁰ Dok su korintski modeli ograničeni na tek nekoliko uzoraka prisutnih na ramenima svjetiljke (ovule, zrakasti motiv ili motiv vinove loze), ramena atičkih svjetiljki reljefno su dekorirana prikazima vijenaca, grančica, pupoljaka, rozeta, djeteline, grozdova ili listova vinove loze. Pečat na dnu svjetiljke je lagano izbočen, dok samu bazu okružuju jedan ili dva prstena. Boja atenskih svjetiljki varira od žućkastih i narančastih do crvenih i smeđih nijansi. Glina je uglavnom pomiješana s tinjcem. Nakon upada Herula 267. godine, došlo je do svojevrsnoga zastoja, ali se proizvodnja ubrzo nastavlja s nekim preinakama. Na svjetiljke se ponovno počinje nanositi premaz, što se zadržalo kroz čitavo 4. stoljeće.¹¹

80

Iako među svjetiljkama iz luke u Zatonu uvelike prevladavaju one korintske provenijencije, jedan se primjerak (inv. br. 4109H) sa sigurnošću može pripisati atenskoj radionici. Riječ je o svjetiljki koja nosi pečat majstora EYTYXHTOC, a čija je radnja bila aktivna u razdoblju od sredine 3. stoljeća do druge polovice 4. stoljeća. Upravo u vremenu nakon katastrofalne najezde Herula, kada je većina atenskih radionica doživjela velike gubitke od kojih se nisu uspjele oporaviti, nametnula se kao jedna od vodećih, zahvaljujući ponajprije novom pristupu u produkciji svjetiljki. Umjesto dotadašnje prakse prema kojoj je svaki proizvođač bio prepoznatljiv po specifičnim reljefnim prikazima zastupljenim na svojim svjetiljkama, naglasak se stavlja na masovnu produkciju, a sami motivi poprimaju univerzalni karakter.¹² Spomenuta svjetiljka iz Zatona na disku nosi reljefni prikaz Atene Promahos, zaštitnice grada iz kojega potječe.

Svjetiljke knidskih radionica

Temeljna značajka knidskih svjetiljki kroz cijelo vrijeme nastajanja je njihova izuzetno postojana struktura. Iako su ih izrađivali od obične gline, uspijevali su postići finoću stijenki s izvrsno razrađenim detaljima.¹³ Tijekom 2. stoljeća poslije

– the sign of a Corinthian workshop which flourished in the second half of the 2nd century and early 3rd century.⁹

The local workshops in other Greek poleis started imitating this type very soon in order to produce their own lamps. As early as in the late 2nd century, the workshops of Athens increased their production, thus increasing their competitiveness in the market. The Athens lamps imitated the Corinthian lamps from the third and fourth groups – they even tried to use their characteristic pale color. In the early 3rd century AD, the Attican workshops slowly started developing their own style, while retaining the basic features of the Corinthian lamps. Typically, the discus of the Attican lamps contains scenes in a relief somewhat deeper than the Corinthian and it is rimmed with two rings instead with one.¹⁰ While the Corinthian lamps have but a few patterns on their shoulders (ovules, radiate motifs or vine motifs), the shoulders of the Attican lamps contain high-relief decorations in the form of wreaths, twigs, buds, rosettes, clovers, grapes or vine leaves. The stamp at the bottom is slightly in relief and there is a single or double ring around the base. The color of the Athens oil-lamps varies from yellowish and orange to red and brown shades. Their clay usually contains mica. After the Herules raid of 267 AD, the production temporarily stopped; it was reassumed soon, but with certain alterations. The lamps were glazed again, from then to the end of the 4th century.¹¹

Although the Corinthian oil-lamps are predominant among those found at Zaton port, one specimen (Inv. No. 4109H) can positively be attributed to an Athens workshop. It is the lamp with the master's stamp EYTYXHTOC, whose workshop was in operation between the mid-3rd century and the second half of the 4th century. Soon after the disastrous invasion of the Herules, when most of the Athens workshops had sustained losses they would never recover from, this workshop established itself as a leading oil-lamp manufacturer, primarily due to its new approach to the production. From the earlier practice, when every workshop had its distinctive high-reliefs on its lamps, this workshop switched to mass production and the motifs became universal.¹² The abovementioned Zaton lamp has a discus with a high-relief depiction of Athena Promachos, the patron goddess of the city it comes from.

Oil-lamps from Knidian workshops

Throughout the history of their production, the Knidian oil-lamps were characterized by their very durable structure. Although made of ordinary clay, their walls were very refined

10 Pojedini znanstvenici smatraju kako atenski majstori motive nisu preuzimali iz italjskih radionica, već paralele treba tražiti u reljefnim prikazima na atičkim sarkofazima i metalnom posudu (više u: J. Perlzweig, 1961, 18-22).

11 D. M. Baily, 1988, 408; O. Broneer, 1930, 94; J. Perlzweig, 1961, 11-18; J. Mardešić, 2002, 353.

12 J. Perlzweig, 1961, 34-35.

13 Gotovo identična tekstura i boja odlikuje klasične knidske posude, načinjene od djelomično pročišćene gline sa sitnim česticama tinjca (više u: J. W. Hayes, 2008, 63); D. M. Baily, 1988, 333.

9 O. Broneer, 1930, 96-97; J. Perlzweig, 1961, 93-97; J. Mardešić, 2002, 353; K. Warner Slane, 1990, 161-162.

10 According to some scientists, the masters of Athens were not adopting the motifs from Italic workshops; instead, analogies should be sought in the relief depictions on the Attican sarcophagi and metal kitchenware (more in: J. Perlzweig, 1961, 18-22).

11 D. M. Baily, 1988, 408; O. Broneer, 1930, 94; J. Perlzweig, 1961, 11-18; J. Mardešić, 2002, 353.

12 J. Perlzweig, 1961, 34-35.

Krista u knidskim se radionicama razvija novi tip svjetiljki, razlikujući se od prethodnih ne samo u materijalu već i u obliku. Riječ je o svjetiljkama s pečatom *Romanesis/Romanensis*. Radionica je ustanovljena na poluotoku Knidu u razdoblju između 70. i 130. godine, a njezini su proizvodi kvalitetom nadmašili sve ostale svjetiljke proizvedene na tom području. U većini slučajeva, svjetiljke nemaju ručku, iako postoje i verzije s ručkom. Uglavnom stoje na lagano uzdignutoj bazi, a isto tako ponekad na prstenastoj ili pseudoprstenastoj bazi. Disk je jednostavan, bez ukrasa, ili pak ukrašen u dubokome reljefu. Ukoliko je prisutan, ukras se gotovo redovito sastoji od dvije vrste motiva. Prvi je motiv rozete s osam latica unutar koncentričnog ureza ili prstena, ili pak unutar obruča načinjenog od utisnutih kružića na vanjskome rubu diska. Drugi motiv zastupljen na knidskim svjetiljkama prikaz je kratera/vaze iz kojega izlaze listovi vinove loze, a preuzet je iz repertoara helenističke umjetnosti. Oznake i natpisi koji se javljaju su sljedeći: *Romanesis*, nečitki natpisi, imitacije natpisa, pečati u obliku stopala, kružića, prstena sastavljenog od više kružića te pet unakrsno postavljenih kružića.¹⁴

Zastupljena su dva tipa koja je O. Broneer klasificirao kao tip XXIII i tip XXV. Svjetiljke tipa Broneer XXIII karakterizira okrugao i nešto uvučen disk, najčešće ukrašen reljefom. Ramena su raščlanjena prstenovima i žljebovima. Sa svake strane suženog i na vrhu zaobljenog nosa nalazi se po jedna voluta. Smatra se kako je oblik nosa inspiriran helenističkim svjetiljkama, a preteče su im augustovske svjetiljke sa spiralno zavnutim volutama. U nekim slučajevima imaju ručku, trakastu s kanelurama kod ranijih primjeraka ili prstenastu kod kasnijih. Na dnu se ponekad nalazi stajaći prsten ili, češće, stajaća ploha. Nakon druge polovice 2. stoljeća više se ne proizvode.¹⁵

Osnovna karakteristika svjetiljki tipa Broneer XXV je okrugli recipient te kraći i na vrhu zaobljeni nos. Prema disku nos različito završava, te su tako utvrđene četiri varijante ovoga tipa. Za prvu varijantu tipičan je približno sroliki nos i ona se smatra najranijom. Kod druge varijante nos je nasaden u ravnoj liniji te završava na samome rubu recipienta ili ga malo prelazi. Oblik je vjerojatno prije preuzet od helenističkih, nego od ranijih tipova rimskih svjetiljki. Treća varijanta je okruglo završeni nos, često kombiniran s motivom lišća vinove loze utisnutim na ramenu svjetiljke. Četvrtu varijantu čine svjetiljke čiji nos ravno završava na samoj liniji diska. Raniji primjerci imaju stajaći prsten, a kasniji stajaću plohu. U nekim slučajevima imaju bočne nastavke ili jezičac koji prekida rameni pojas. Otvor za zrak smješten je unutar prstena koji obrubljuje disk. Dekoracija je jednostavna, najomiljeniji su biljni motivi i geometrijski stilizirani ornament. Ramena obično nose ukras kaplji, utisnutih kružića, srolikih listića, vitica vinove loze i lovorovog vijenca. Nema velikih

and were decorated with very elaborated details.¹³ In the 2nd century AD, a completely new type of lamps was developed in the Knidian workshops, differing from its predecessors not only in material, but also in shape. The lamps belonging to that type had the *Romanesis/Romanensis* stamp on them. They were made in the workshop established on the Knidian Peninsula between 70 and 130 AD. The quality of these products surpassed the quality of all the other oil-lamps made in that region. Most of these lamps do not have handles, although specimens with handles are also known. In most cases, these lamps have slightly elevated bases; sometimes it is a ring base or a pseudo-ring base. The discus is plain, either undecorated or decorated in high relief. If decorated, they almost always contain two motifs. One is a rosette with eight petals within a concentric or ring, or within a ring made of circlets impressed on the discus' external edge. The other motif found on the Knidian lamps is the depiction of a krater/vase with vine leaves projecting from it; it was borrowed from the repertoire of the Hellenistic art. The following marks and inscriptions can be found on them: *Romanesis*, illegible inscriptions, imitations of inscriptions, foot-shaped or circlet-shaped stamps, stamps shaped as a ring made of circlets, and stamps made of five circlets arranged crosswise.¹⁴

These lamps belong to two Broneer's types: XXIII and XXV. The Type XXIII lamps are characterized by a round and somewhat concave discus, usually decorated with a relief. The shoulders are articulated with rings and grooves. The tapering nozzle has a rounded tip and a volute on each side. It is believed that the shape of nozzle was inspired by Hellenistic lamps, their predecessors being the lamps from Augustan age with spiraling volutes. Some of them have handles: the earlier ones have a strap handle with cannelures and the later ones a ring-shaped handle. On the bottom there is a base-ring or, more frequently, a standing surface. They were produced until the second half of the 2nd century AD.¹⁵

The primary characteristics of the Broneer Type XXV lamps are their round recipient and their short, round-end nozzle. The nozzle's end attached to the discus has four different shapes – hence the four subtypes of this type. The first subtype, with a heart-shaped nozzle, is considered the earliest. The second subtype has a nozzle attached horizontally and ending on the edge of the recipient or even crossing it. It is more likely that the shape was adopted from Hellenistic lamps than from the earlier types of Roman lamps. In the third type, the nozzle has a round end, often combined with the vine-leaf motif impressed on the lamp's shoulder. The fourth subtype includes the lamps with a nozzle ending flat on the rim of the discus. Earlier specimens have a base-ring and later ones have a standing surface. In some cases, they have lateral lugs or a

14 D. M. Baily, 1988, 100, 131-332; B. Vikić-Belančić, 1971, 109.

15 B. Vikić-Belančić, 1971, 107-108; J. Mardešić, 2002, 352; T. Szentleky, 1969, 101.

13 Almost identical texture and color are typical of the classic Knidian vessels made of partly purified clay with tiny mica particles (more in: J. W. Hayes, 2008, 63); D. M. Baily, 1988, 333.

14 D. M. Baily, 1988, 100, 131-332; B. Vikić-Belančić, 1971, 109

15 B. Vikić-Belančić, 1971, 107-108; J. Mardešić, 2002, 352; T. Szentleky, 1969, 101.

scena, prisutne su samo pojedinačne figure. Smatra se kako su se razvile po uzoru na italjske svjetiljke iz razdoblja druge polovice 1. stoljeća poslije Krista.¹⁶

Među knidskim svjetiljkama iz luke u Zatonu broj svjetiljaka tipa XXV uvelike nadmašuje zastupljenost tipa XXIII, koji je zasad potvrđen u svega dva primjerka (inv. br. 3966H i inv. br. 5177H). Oznaka radionice *Romanesis* javlja se redovito, osim u slučajevima kada taj dio svjetiljke nije sačuvan. Ukupno šest primjeraka nosi reljefni ukras na disku, a riječ je o prikazu vaze iz koje izlazi vinova loza/vegetabilni motiv (inv. br. 4037H, inv. br. 5179H, inv. br. 5177H), rozete (inv. br. 2743H) i vijenca (inv. br. 3966H, inv. br. 2738H).

Svjetiljke sadrže određeni postotak primjesa, iako su čestice ponekad teško uočljive. Pod utjecajem vatre i oksidacije, glina poprima narančastu, crvenkastu ili svijetlosmeđu boju. U većini slučajeva prisutan je premaz koji se nanosio samo na gornju površinu svjetiljke. I on je u procesu gorenja poprimao smečkaste nijanse.¹⁷

Radionica je pokrivala veliko područje izvoza, njezini proizvodi pronađeni su u Maloj Aziji, južnoj Rusiji, Egejskim otocima, Africi i Italiji. Isto tako, zastupljeni su u većem broju na istočnoj jadranskoj obali.¹⁸

82

Svjetiljke sirijskih radionica

Svjetiljke sirijske produkcije pronađene u slojevima luke u Zatonu ubrajaju se u već opisani Broneer tip XXV. Izuzetak je jedan manji ulomak ramena svjetiljke, sačuvan u nedovoljnoj mjeri da bismo sa sigurnošću mogli odrediti kojemu je tipu pripadao.

Tijelo svjetiljki je ovalno. Disk je konkavan, neukrašen. Po sredini diska nalazi se otvor za ulijevanje ulja. Nos je kratak i obao, s blago naznačenim volutama. Ramena su oborena, od diska odvojena reljefno istaknutim rebrom. Ne nose ukras ili su ukrašena nizom radijalno utisnutih ovula (inv. br. 2628H). Specifičnost su dvije, tzv. zakržljale, volute na rame-nu svjetiljke. Ručka nije prisutna, a dno je okruženo s jednim ili više koncentričnih prstenova.

Keramika je oker do sivkaste boje, s vidljivim primjesama. Premaz je uglavnom crvenkastih nijansi, patiniran tamnosmeđom bojom. Datiraju se u razdoblje 2. stoljeća poslije Krista.¹⁹

cock which interrupts the shoulder area. The air hole is located inside the ring bordering the discus. The ornaments are plain – the most favorite motifs being plants and stylized geometrical patterns. The shoulders are usually decorated with drops, impressed circlets, heart-shaped leaflets, vine tendrils and laurel wreaths. There are no complex scenes, only individual figures. It is believed that these lamps were modeled on the Italic lamps from the second half of the 1st century AD.¹⁶

Among the Knidian oil-lamps found in the Zaton port, those belonging to the Type XXV exceed by far the ones belonging to the Type XXIII. Only two specimens of the latter type have been confirmed so far (Inv. No. 3966H and Inv. No. 5177H). The mark indicating the *Romanesis* workshop is found regularly, except in the cases when the lamp part that contained it has not been preserved. Six specimens have relief ornaments on their discuses: a depiction of a vase with a projecting vine / plant motif (Inv. No. 4037H, Inv. No. 5179H, Inv. No. 5177H), a rosette (Inv. No. 2743H) and a wreath (Inv. No. 3966H, Inv. No. 2738H).

The lamps have a certain percentage of admixtures, but the particles are sometimes hardly visible. Exposed to fire and oxidation, clay becomes orange, reddish or light brown. In most cases it has a coating, which was applied on the upper surface of a lamp only. The coating acquired brownish shades due to exposure to burning.¹⁷

The workshop exported its products to numerous territories: they were found in Asia Minor, southern Russia, Aegean Islands, Africa and Italy. A large number of them were found on the eastern Adriatic coast.¹⁸

Oil-lamps from Syrian workshops

Syrian oil-lamps found in the layers of the Zaton port can be classified as Broneer Type XXV, described above. One exception is a small fragment of a lamp shoulder, too poorly preserved to be positively identified as regards the type.

These lamps have oval bodies. The discus is concave and undecorated, with a filling hole for oil in its center. The nozzle is short and rounded, with slightly marked volutes. The shoulders are steeply curved outward and a high-relief rib separates them from the discus. They are either undecorated or decorated with a series of radially impressed ovules (Inv. No. 2628H). Distinctive are the two so-called stunted volutes on the shoulder. There is no handle and one or more concentric rings encircle the bottom.

The clay is ochre to greyish, with visible admixtures. The coating is mostly of reddish shades, patinated with dark brown color. The lamps are dated to the 2nd century AD.¹⁹

16 O. Broneer, 1930, 85-87, sl. 41; B. Vikić-Belančić, 1971, 113-114; J. Mardešić, 2002, 353; S. Loeschke, 1919, 393.

17 D. M. Baily, 1988, 333; O. Broneer, 1930, 85.

18 Ako je suditi prema količini pronađenog materijala, radionica je bila orijentirana prvenstveno na gradove grčkog govornog područja (više u: B. Vikić-Belančić, 1971, 109); D. M. Baily, 1988, 100 i 331; B. Vikić-Belančić, 1971, 109; J. Perlzweig, 1961, 4.

19 D. M. Baily, 1988, 279-291; D. Zhuravlev, 2012, 23-24.

16 O. Broneer, 1930, 85-87, fig. 41; B. Vikić-Belančić, 1971, 113-114; J. Mardešić, 2002, 353; S. Loeschke, 1919, 393.

17 D. M. Baily, 1988, 333; O. Broneer, 1930, 85.

18 Based on the quantity of the material found, the workshop was primarily oriented towards the cities in Graecophonic territories (more in: B. Vikić-Belančić, 1971, 109); D. M. Baily, 1988, 100 and 331; B. Vikić-Belančić, 1971, 109; J. Perlzweig, 1961, 4.

19 D. M. Baily, 1988, 279-291; D. Zhuravlev, 2012, 23-24.

Zaključna razmatranja

Arheološka istraživanja antičke luke u Zatonu, koja se provode posljednjih desetljeća, samo potvrđuju već ranije iznijetu pretpostavku o važnosti pomorskog prometa Enone. Da je luka zaista bila povezana sa svim dijelovima Sredozemlja, dokazuju nalazi različitoga materijala, na temelju kojih saznajemo nešto više o svakodnevnim potrebama i navikama tadašnjega stanovništva, sličnostima i razlikama s obzirom na geografski položaj, umjetničkom izričaju i, prije svega, o važnosti trgovine, ne samo kao sredstvu razmjene materijalnih dobara već i kulturoloških utjecaja. Upotrebom dvodijelnih kalupa svjetiljke se počinju masovno proizvoditi, što je olakšalo njihovo širenje u različite dijelove Carstva. Tijekom druge polovice 2. i u 3. stoljeću, zamjetna je stalna prisutnost proizvoda grčkih i maloazijskih radionica na našoj obali Jadrana.

Kada je riječ o svjetiljkama istočnomediteranskih radionica pronađenih u slojevima antičke luke u Zatonu, možemo reći kako su zastupljene svjetiljke korintске i atičke provenijencije, svjetiljke proizvedene na poluotoku Knidu u Maloj Aziji, te svjetiljke koje smo okvirno odredili kao produkt sirijskih radionica. Knidske svjetiljke mogu se podijeliti u dvije skupine – svjetiljke kratkog oblog nosa i svjetiljke oblog nosa s volutama koje prelaze na rame. Korintске svjetiljke redovito su širokih ramena i maloga nosa nasuprot kojega se nalazi ručka. Karakteristična je svijetla boja. Svjetiljke sirijskih radionica prepoznatljive su po postojanju dviju, tzv. zakržljalih, voluta na ramenima.

Ukrasi mogu biti nanoseni na disk, ramena, dršku i na dno svjetiljke. Najveća je pažnja posvećena ukrasu na disku. Kod knidskih svjetiljki riječ je motivima vijenca, vaze iz koje izlaze listovi vinove loze ili motivu rozete. Disk korintskih svjetiljki ukrašavaju mitološke scene ili, češće, zrakasti motiv. U nekim varijantama disk knidskih svjetiljki nema dekoracije. Korintске svjetiljke uglavnom nose motiv ovula na ramenima, dok ramena knidskih svjetiljki ostaju jednostavna, bez ukrasa. Na ručkama korintskih i atičkih svjetiljki naznačene su kanelure. Nijedan primjerak sirijskih svjetiljki nema ukrašen disk. Kod njih se ukras svodi tek na zakržljale ramene volute i reljefne volute u neposrednoj blizini nosa. Svjetiljke knidske i sirijske produkcije karakterizira i redovito korištenje premaza. Važno je naglasiti kako knidske svjetiljke redovito imaju naznačen pečat, pri čemu gotovo u svim slučajevima možemo sa sigurnošću utvrditi da je riječ pečatu radionice *Romanesis*. Javlja se u tri varijante. Prva i najčešća je kombinacija kružića, druga varijanta pečata je sam natpis *Romanesis*, a treća varijanta je motiv otiska stopala. Kod korintskih i atičkih svjetiljki pečat je relativno rijedak, a sastoji se od imena majstora ispisanoga grčkim slovima.

S obzirom na to da je dosad istražen tek dio područja koje je zauzimala antička luka, u budućnosti se mogu očekivati novi nalazi koji će upotpuniti podatke kojima trenutačno raspolazemo.

Conclusions

The archaeological excavations carried out in the antiquity port in Zaton have only confirmed the earlier hypothesis that Aenona had been important for the seaborne trade of the day. The various material found in the port can be seen as evidence of its connections with all parts of the Mediterranean. It helps us learn more about the everyday needs and habits of the people in those days, geography-related similarities and differences, artistic expressions and, above all, the importance of trade as a means not just of exchange of commodities, but also of cultural influences. Use of double molds enabled mass production of oil-lamps, which facilitated their distribution to various parts of the Empire. In the second half of the 2nd century and in the 3rd century, the products from Greek and Asia Minor workshops were constantly present on our side of the Adriatic.

The oil-lamps from Eastern Mediterranean workshops found in the layers of the Roman port in Zaton included those of Corinthian and Attican origin, those made on Knidian Peninsula and those generally identified as coming from Syrian workshops. The Knidian lamps can be divided in two groups: those with a short round nozzle and those with a round nozzle decorated with volutes that expand to the shoulder. The Corinthian lamps always have broad shoulders and a small nozzle, opposite to which there is a handle. They are typically of light colors. The distinguishing feature of the Syrian lamps were two so-called stunted volutes on their shoulders.

Decorations can be found on the discus, shoulders, handle and bottom of an oil-lamp. Special attention was given to the discus decorations. Those on the Knidian lamps include the motifs of a wreath, a vase with vine leaves projecting from it or a rosette. The discus of the Corinthian lamps is decorated with mythological scenes or, more frequently, with a radiate motif. In some early subtypes, the discuses on the Knidian lamps are not decorated. The Corinthian lamps usually have ovules on their shoulders; unlike them, the shoulders of the Knidian lamps are simple, with no decorations. Slight canelures can be seen on the handles of the Corinthian and Attican lamps. Not one specimen of the Syrian lamps has a decorated discus. The only decorations they have are the stunted volutes on the shoulders and relief volutes in the immediate vicinity of the nozzle. The Knidian and Syrian lamps are always coated. It is important to notice that the Knidian lamps always have a stamp; in almost all cases we can positively identify the stamp as belonging to *Romanesis* workshop. It has three subtypes: the first – most common – one is a combination of circllets, the second one is the inscription *Romanesis* itself and the third one is the footprint motif. In the Corinthian and Attican lamps, stamps are relatively rarely found; they consist of a master's name written in Greek alphabet.

Since the area once occupied by the Roman port has been researched only partially, in future we can expect new finds that will improve our current knowledge of it.

KATALOG

Objašnjenja kategorija i korištenih kratica:

inv. br.: inventarni broj (H=hidroarheologija)

položaj nalaza: godina, kvadrant i sloj (ukoliko je poznato)

proizvodnja: radionica prema geografskim kriterijima

datacija: približno vrijeme nastanka

klasifikacija: korištena je klasifikacija koju je odredio O. Broneer²⁰

vis.: visina ili visina sačuvanog dijela u cm

šir.: širina ili širina sačuvanog dijela u cm

duž.: dužina ili dužina sačuvanog dijela u cm

pr. diska: promjer diska

pr. dna: promjer dna

opis: kratki opis svjetiljke ili ulomka svjetiljke

faktura: tvrdoća i sastav gline (bez ili s vidljivim primjesama)

boja: boja određena prema Munsell tablicama

KORINTSKE RADIONICE

1. inv. br.: **1321H** (T. 1, br. 1)

položaj nalaza: Zaton 2003; KV. B2/2, SL 4

proizvodnja: Korint

datacija: 30-e godine 2. st.

klasifikacija: Broneer XXVII A

vis.: 2,9

šir.: 4,4

duž.: 8,1

pr. diska: 4,8

šir. ručke: 0,8

duž. ručke: 4,6

opis: ulomak diska i tijela svjetiljke s ručkom; disk je obrubljen širokim prstenom unutar kojega je izveden zrakasti motiv; u samom središtu diska je otvor za ulje, obrubljen prstenom; vanjski prsten diska okružen je nizom ovula na ramenu svjetiljke; ramena su dosta uzdignuta u odnosu na udubljeni disk; dvostruki paralelni urez po dužini ručke

faktura: tvrda

boja: 2.5Y 7/4 pale yellow

2. inv. br.: **2649H** (T. 1, br. 2)

položaj nalaza: Zaton 1979

proizvodnja: Korint

datacija: 30-e godine 2. st.

klasifikacija: Broneer XXVII A

vis.: 2,3

šir.: 6,5

duž.: 7,4

pr. diska: 3,8

šir. ručke: 0,8

duž. ručke: 4,3

opis: ulomak diska i tijela svjetiljke s ručkom; disk je obrubljen širokim prstenom unutar kojega je izveden zrakasti motiv; u samome središtu diska je otvor za ulje, obrubljen prstenom; vanjski prsten diska okružen je nizom ovula na ramenu svjetiljke; ramena su dosta uzdignuta u odnosu na udubljeni disk; dvostruki paralelni urez po dužini ručke

faktura: tvrda

boja: 2.5Y 7/4 pale yellow

CATALOGUE

The categories and abbreviations used:

Inv. No: inventory number (H=hydroarchaeology)

Site of find: year, quadrant and layer (if known)

Manufactured in: geographical location of workshop

Dated to: approximate time of manufacture

Classification: the classification introduced by O. Broneer is used here²⁰

H: height, or height of preserved fragment, in cm

W: width, or width of preserved fragment, in cm

L: length, or length of preserved fragment, in cm

Discus diam.: discus diameter

Bottom diam.: bottom diameter

Description: short description of lamp or lamp fragment

Fabric: clay hardness and contents (with or without visible admixtures)

Color: color as specified in Munsell tables

CORINTHIAN WORKSHOPS

1. Inv. No: **1321H** (Pl. 1, No. 1)

Site of find: Zaton 2003; KV. B2/2, layer 4

Manufactured in: Corinth

Dated to: 4th decade of 2nd century AD

Classification: Broneer XXVII A

H: 2.9

W: 4.4

L: 8.1

Discus diam.: 4.8

Handle width: 0.8

Handle length: 4.6

Description: fragment of discus and body with handle; discus bordered by wide ring with radiate motif inside; ringed filling hole in center of discus; outer ring of discus surrounded by band of ovules on shoulder; shoulders rather elevated compared to concave discus; double parallel cut along handle

Fabric: hard

Color: 2.5Y 7/4 pale yellow

2. Inv. No: **2649H** (Pl. 1, No. 2)

Site of find: Zaton 1979

Manufactured in: Corinth

Dated to: 4th decade of 2nd century AD

Classification: Broneer XXVII A

H: 2.3

W: 6.5

L: 7.4

Discus diam.: 3.8

Handle width: 0.8

Handle length: 4.3

Description: fragment of discus and body with handle; discus bordered by wide ring with radiate motif inside; ringed filling hole in center of discus; outer ring of discus surrounded by band of ovules on shoulder; shoulders rather elevated compared to concave discus; double parallel cut along handle

Fabric: hard

Color: 2.5Y 7/4 pale yellow

20 U slučaju inv. br. 1397H korištena je klasifikacija koju je odredio D. M. Bailey.

20 The classification introduced by D. M. Bailey was used in the case of Inv. No. 1397H.

3. inv. br.: 2652H (T. 1, br. 3)

položaj nalaza: Zaton 1983
proizvodnja: Korint
datacija: 30-e godine 2. st.
klasifikacija: Broneer XXVII A
vis.: 2,6
šir.: 6,9
duž.: 9,1
pr. diska: 4,0

opis: ulomak svjetiljke; disk je obrubljen širokim prstenom unutar kojega se, prema središnjemu otvoru za ulje obrubljenom prstenom, pruža zrakasti motiv; vanjski prsten je okružen nizom ovula na ramenu; ramena su dosta uzdignuta u odnosu na udubljeni disk; dvostruki paralelni urez po dužini ručke
faktura: tvrda
boja: 2.5Y 7/4 pale yellow

4. inv. br.: 2744H (T. 1, br. 4)

položaj nalaza: Zaton
proizvodnja: Korint
datacija: 30-e godine 2. st.
klasifikacija: Broneer XXVII A
vis.: 1,0
šir.: 6,3
duž.: 4,2

opis: disk i dio ramena svjetiljke; disk je obrubljen širokim prstenom unutar kojega se pruža zrakasti motiv prema središnjemu otvoru za ulje obrubljenom prstenom; vanjski prsten prati niz ovula na ramenu svjetiljke
faktura: tvrda
boja: 7.5Y 7/6 reddish yellow

5. inv. br.: 3200H (T. 1, br. 5)

položaj nalaza: Zaton
proizvodnja: Korint
datacija: kraj 2. st. / prva pol. 3. st.
klasifikacija: Broneer XXVII C
vis.: 3,0
šir.: 8,3
duž.: 7,0
pr. dna: 3,5

opis: ulomak svjetiljke vrlo kratkoga oblog nosa; duž ramena pruža se kanal koji završava neposredno pred bazom nosa; djelomično sačuvani disk reljefno je dekoriran; na dnu svjetiljke otisnut je pečat majstora [ΛΟ]ΥΚΙΟΥ, *Loukios*; jaki tragovi gorenja na nosu
faktura: tvrda
boja: 2.5Y 7/3 pale yellow

3. Inv. No: 2652H (Pl. 1, No. 3)

Site of find: Zaton 1983
Manufactured in: Corinth
Dated to: 4th decade of 2nd century AD
Classification: Broneer XXVII A
H: 2.6
W: 6.9
L: 9.1
Discus diam.: 4.0

Description: fragment of oil-lamp; discus bordered by wide ring with radiate motif inside extending to ringed filling hole in center of discus; outer ring of discus surrounded by band of ovules on shoulder; shoulders rather elevated compared to concave discus; double parallel cut along handle
Fabric: hard
Color: 2.5Y 7/4 pale yellow

4. Inv. No: 2744H (Pl. 1, No. 4)

Site of find: Zaton
Manufactured in: Corinth
Dated to: 4th decade of 2nd century AD
Classification: Broneer XXVII A
H: 1.0
W: 6.3
L: 4.2

Description: discus and part of shoulder; discus bordered by wide ring with radiate motif inside extending to ringed filling hole in center of discus; outer ring follows a band of ovules on shoulder
Fabric: hard
Color: 7.5Y 7/6 reddish yellow

5. Inv. No: 3200H (Pl. 1, No. 5)

Site of find: Zaton
Manufactured in: Corinth
Dated to: late 2nd century – first half of 3rd century AD
Classification: Broneer XXVII C
H: 3.0
W: 8.3
L: 7.0
Bottom diam.: 3.5

Description: fragment of lamp with very short, rounded nozzle; channel stretching along shoulder and ending immediately before nozzle base; partially preserved discus decorated in relief; master's stamp [ΛΟ]ΥΚΙΟΥ, *Loukios* impressed in lamp's bottom; very visible traces of burning on nozzle
Fabric: hard
Color: 2.5Y 7/3 pale yellow

1

2

3

4

5

6

86

7

8

9

10

11

12

Br. 1-12, Svjetiljke korintskih radionica /
 No. 1-12 Oil lamps from Corinthian workshops
 Br. 13, Svjetiljka atenske radionice /
 No. 13, Oil lamp from Athens workshop

foto / photo: I. Protulipac

13

6. inv. br.: 1440H (T. 1, br. 6)
položaj nalaza: Zaton 2002; KV. A1/3, SL 4
proizvodnja: Korint
datacija: kraj 2. st. / prva pol. 3. st.
klasifikacija: Broneer XXVII C
vis.: 2,4
šir.: 8,5
duž.: 9,6
pr. diska: 6,0
šir. ručke: 0,8
duž. ručke: 2,0
opis: ulomak svjetiljke kratkoga oblog nosa; disk je reljefno ukrašen prikazom mitske borbe Herakla i Diomedovih konja; s lijeve strane reljefa nalazi se otvor za ulje, a u njegovu podnožju mali otvor za zrak; ramena nose dva tzv. lažna držača; dvostruki paralelni urez po dužini ručke, s čije je lijeve i desne strane utisnut znak kružića; sačuvana je samo baza nosa koja s obje strane ima utisnut znak kružića; jaki tragovi gorenja na bazi nosa svjetiljke
faktura: tvrda
boja: 2.5YR 7/4 pale yellow

7. inv. br.: 5170H (T. 1, br. 7)
položaj nalaza: Zaton 1979
proizvodnja: Korint
datacija: 30-e godine 2. st.
klasifikacija: Broneer XXVII A
vis.: 6,6
duž.: 4,5
opis: ulomak diska i ramena svjetiljke; disk je obrubljen koncentričnim prstenom unutar kojega se nižu zrakasti urezi okružujući središnji otvor za ulje; prsten s vanjske strane prati niz utisnutih ovula na ramenu svjetiljke; mjestimični tragovi gorenja
faktura: tvrda
boja: 7.5YR 7/6 reddish yellow

8. inv. br.: 5163H (T. 1, br. 8)
položaj nalaza: Zaton 1979
proizvodnja: Korint (?)
datacija: 2. – 3. st.
klasifikacija: Broneer XXVII (?)
vis.: 4,4
šir.: 2,1
duž.: 3,2
šir. ručke: 1,0
duž. ručke: 3,9
opis: ulomak tijela svjetiljke s ručkom; dvostruki paralelni urez po dužini ručke te utisnuti znak X u njenom podnožju
faktura: meka
boja: 7.5YR 8/4 pink

9. inv. br.: 5165H (T. 1, br. 9)
položaj nalaza: Zaton 1979
proizvodnja: Korint (?)
datacija: 2. – 3. st.
klasifikacija: Broneer XXVII (?)
šir. ručke: 1,0
duž. ručke: 2,6
opis: ručka svjetiljke; dvostruki paralelni urez po dužini ručke
faktura: meka
boja: osnova 2.5YR 7/4 pale yellow

6. Inv. No: 1440H (Pl. 1, No. 6)
Site of find: Zaton 2002; KV. A1/3, layer 4
Manufactured in: Corinth
Dated to: late 2nd century – first half of 3rd century AD
Classification: Broneer XXVII C
H: 2.4
W: 8.5
L: 9.6
Discus diam.: 6.0
Handle width: 0.8
Handle length: 2.0
Description: fragment of lamp with short, round nozzle; discus decorated with relief depicting Heracles' mythical fight with Diomedes' horses; filling hole to the left of scene, with small air hole underneath; shoulders have two so-called false grips; double parallel cut along handle, with circlet mark impressed to both left and right of it; only base of the nozzle has been preserved, with circlet mark impressed on both sides; very visible traces of burning on nozzle base
Fabric: hard
Color: 2.5YR 7/4 pale yellow

7. Inv. No: 5170H (Pl. 1, No. 7)
Site of find: Zaton 1979
Manufactured in: Corinth
Dated to: 4th decade of 2nd century AD
Classification: Broneer XXVII A
H: 6.6
L: 4.5
Description: fragment of discus and shoulder; discus bordered by concentric ring within which band of radiate cuts surrounds central filling hole; outer ring follows a band of ovules on shoulder; occasional burning marks
Fabric: hard
Color: 7.5YR 7/6 reddish yellow

8. Inv. No: 5163H (Pl. 1, No. 8)
Site of find: Zaton 1979
Manufactured in: Corinth (?)
Dated to: 2nd – 3rd century AD
Classification: Broneer XXVII (?)
H: 4.4
W: 2.1
L: 3.2
Handle width: 1.0
Handle length: 3.9
Description: fragment of body with handle; double parallel cut along handle and X mark impressed underneath handle
Fabric: soft
Color: 7.5YR 8/4 pink

9. Inv. No: 5165H (Pl. 1, No. 9)
Site of find: Zaton 1979
Manufactured in: Corinth (?)
Dated to: 2nd – 3rd century AD
Classification: Broneer XXVII (?)
Handle width: 1.0
Handle length: 2.6
Description: handle; double parallel cut along handle
Fabric: soft
Color: base 2.5YR 7/4 pale yellow

10. inv. br.: **5166H** (T. 1, br. 10)
 položaj nalaza: Zaton 1979
 proizvodnja: Korint (?)
 datacija: 2. – 3. st.
 klasifikacija: Broneer XXVII (?)
 vis.: 2,1
 šir.: 1,3
 duž.: 2,3
 opis: ulomak tijela i kratkoga oblog nosa svjetiljke; tragovi gorenja na nosu svjetiljke
 faktura: meka
 boja: 5YR 7/3 pale yellow

11. inv. br.: **5167H** (T. 1, br. 11)
 položaj nalaza: Zaton 1979
 proizvodnja: Korint (?)
 datacija: 2. – 3. st.
 klasifikacija: Broneer XXVII (?)
 šir.: 0,8
 duž.: 2,8
 opis: ulomak obloga kratkog nosa; tragovi gorenja
 faktura: tvrda
 boja: 10YR 7/4 very pale brown

12. inv. br.: **5168H** (T. 1, br. 12)
 položaj nalaza: Zaton 1979
 proizvodnja: Korint (?)
 datacija: 2. – 3. st.
 klasifikacija: Broneer XXVII (?)
 vis.: 1,8
 šir.: 1,3
 duž.: 5,6
 opis: manji ulomak svjetiljke; na ramenu se nazire početak niza utisnutih ovula
 faktura: meka
 boja: 10YR 7/4 very pale brown

ATICKE RADIONICE

13. inv. br.: **4109H** (T. 1, br. 13)
 položaj nalaza: Zaton 2006; površinski nalaz
 proizvodnja: Atena
 datacija: 3. st.
 klasifikacija: Broneer XXVII C
 vis.: 2,8
 šir.: 8,5
 duž.: 10,4
 pr. diska: 4,8
 pr. dna: 3,8
 šir. ručke: 1,0
 duž. ručke: 3,9
 opis: svjetiljka kratkoga oblog nosa; disk je obrubljen prstenom unutar kojega je reljefni prikaz – *Atena Promachos*; otvor za ulje je na lijevoj polovici reljefa, a mali otvor za zrak u njegovu podnožju; prsten prati niz utisnutih ovula na ramenu i dva pravokutna “lažna držača” s lijeve i desne strane; ručka je slomljena, a nos sačuvan samo u bazi; na dnu je pečat majstora EYTYXHTOC (?), *Eutyches*
 faktura: tvrda
 boja: 7.5YR 6/8 reddish yellow

10. Inv. No: **5166H** (Pl. 1, No. 10)
 Site of find: Zaton 1979
 Manufactured in: Corinth (?)
 Dated to: 2nd – 3rd century AD
 Classification: Broneer XXVII (?)
 H: 2.1
 W: 1.3
 L: 2.3
 Description: fragment of body and short, round nozzle; traces of burning on nozzle
 Fabric: soft
 Color: 5YR 7/3 pale yellow

11. Inv. No: **5167H** (Pl. 1, No. 11)
 Site of find: Zaton 1979
 Manufactured in: Corinth (?)
 Dated to: 2nd – 3rd century AD
 Classification: Broneer XXVII (?)
 W: 0.8
 L: 2.8
 Description: fragment of short, round nozzle; traces of burning
 Fabric: hard
 Color: 10YR 7/4 very pale brown

12. Inv. No: **5168H** (Pl. 1, No. 12)
 Site of find: Zaton 1979
 Manufactured in: Corinth (?)
 Dated to: 2nd – 3rd century AD
 Classification: Broneer XXVII (?)
 H: 1.8
 W: 1.3
 L: 5.6
 Description: small fragment of lamp; beginning of band of impressed ovules appearing in outline on shoulder
 Fabric: soft
 Color: 10YR 7/4 very pale brown

ATTICAN WORKSHOPS

13. Inv. No: **4109H** (Pl. 1, No. 13)
 Site of find: Zaton 2006; surface find
 Manufactured in: Athens
 Dated to: 3rd century AD
 Classification: Broneer XXVII C
 H: 2.8
 W: 8.5
 L: 10.4
 Discus diam.: 4.8
 Bottom diam.: 3.8
 Handle width: 1.0
 Handle length: 3.9
 Description: lamp with short, round nozzle; discus bordered by ring with relief depiction *Athena Promachos* inside; filling hole on left half of relief and small air hole underneath it; ring follows band of ovules impressed on shoulder and two rectangular “false grips” on left and right side; handle broken; only base of nozzle preserved; master’s stamp EYTYXHTOC (?), *Eutyches* can be seen on bottom
 Fabric: hard
 Color: 7.5YR 6/8 reddish yellow

KNIDSKE RADIONICE

1. inv. br.: **4037H** (T. 2, br. 1)

položaj nalaza: Zaton

proizvodnja: Knid

datacija: 2. st.

klasifikacija: Broneer XXV

vis.: 2,5

šir.: 6,8

duž.: 9,0

pr. diska: 4,8

pr. dna: 3,5

opis: svjetiljka kratkoga oblog nosa; disk je obrubljen dvostrukim prstenom unutar kojega je u dubokom reljefu prikazan motiv vaze iz koje izlazi vinova loza; na dnu je otisnut radionički pečat *in planta pedis*; manje oštećenje na disku; tragovi gorenja duž cijeloga tijela svjetiljke
faktura: tvrda, s primjesama
boja: nepostojana; osnova 7.5YR 6/6 reddish yellow; premaz 7.5YR 5/6 strong brown

2. inv. br.: **2743H** (T. 2, br. 2)

položaj nalaza: Zaton 2005; KV. A1/2, SL 7

proizvodnja: Knid

datacija: druga pol. 1. st.

klasifikacija: Broneer XXV

vis.: 2,7

šir.: 5,8

duž.: 9,5

pr. diska: 5,7

pr. dna: 4,0

opis: svjetiljka kratkoga oblog nosa; disk je obrubljen prstenom unutar kojega je prikazana rozeta; u samom središtu rozete nalazi se otvor za ulje; na dnu je otisnuta oznaka radionice *Romanensis*; oštećenja duž čitavoga tijela te izraženi tragovi gorenja na nosu svjetiljke
faktura: tvrda, s vrlo malo primjesa
boja: nepostojana; osnova 7.5 YR 6/4 light brown; premaz 7.5 YR 6/6 reddish yellow

3. inv. br.: **3966H** (T. 2, br. 3)

položaj nalaza: Zaton

proizvodnja: Knid

datacija: 70 – 120. g.

klasifikacija: Broneer XXIII

vis.: 2,5

šir.: 7,7

duž.: 8,3

pr. diska: 5,5

pr. dna: 4,5

opis: svjetiljka oblo završenoga nosa s volutama; disk je obrubljen dvostrukim prstenom unutar kojega je, u plitkom reljefu, prikazan vijenac koji obrubljuje manji dvostruki prsten u samome središtu diska (unutar kojega se vjerojatno nalazio otvor za ulje); izraženi tragovi gorenja na području nosa i ramena; sačuvana je samo polovica svjetiljke
faktura: mekša, s finim primjesama
boja: 5YR 5/1 gray

KNIDIAN WORKSHOPS

1. Inv. No: **4037H** (Pl. 2, No. 1)

Site of find: Zaton

Manufactured in: Knidos

Dated to: 2nd century AD

Classification: Broneer XXV

H: 2.5

W: 6.8

L: 9.0

Discus diam.: 4.8

Bottom diam.: 3.5

Description: lamp with short, round nozzle; discus bordered with double ring with high-relief motif of vase with projecting vine inside; workshop stamp impressed on bottom – *in planta pedis*; minor damage on discus; traces of burning along entire lamp body

Fabric: hard, with admixtures

Color: varying; base 7.5YR 6/6 reddish yellow; coating 7.5YR 5/6 strong brown

2. Inv. No: **2743H** (Pl. 2, No. 2)

Site of find: Zaton 2005; KV. A1/2, layer 7

Manufactured in: Knidos

Dated to: second half of 1st century AD

Classification: Broneer XXV

H: 2.7

W: 5.8

L: 9.5

Discus diam.: 5.7

Bottom diam.: 4.0

Description: lamp with short, round nozzle; disk bordered by ring with rosette inside; filling hole rosette's center; stamp of *Romanensis* workshop impressed on bottom; damages along entire body; marked traces of burning on nozzle

Fabric: hard, with very small amount of admixtures

Color: varying; base 7.5 YR 6/4 light brown; coating 7.5 YR 6/6 reddish yellow

3. Inv. No: **3966H** (Pl. 2, No. 3)

Site of find: Zaton

Manufactured in: Knidos

Dated to: 70 – 120 AD

Classification: Broneer XXIII

H: 2.5

W: 7.7

L: 8.3

Discus diam.: 5.5

Bottom diam.: 4.5

Description: lamp with round-tip nozzle with volutes; discus bordered by double ring with bas-relief wreath inside bordering small double ring in very center of discus (within which was probably the filling hole); marked traces of burning on nozzle and shoulder; only half of lamp preserved

Fabric: softer, with fine admixtures

Color: 5YR 5/1 gray

4. inv. br.: 1398H (T. 2, br. 4)

položaj nalaza: Zaton 2005; KV. A1/2, SL 7

proizvodnja: Knid

datacija: druga pol. 1. st.

klasifikacija: Broneer XXV

vis.: 2,7

šir.: 7,1

duž.: 9,1

pr. diska: 5,0

pr. dna: 3,5

opis: svjetiljka kratkoga oblog nosa; disk i središnji otvor za ulje obrubljeni su prstenovima; na dnu je otisnut radionički pečat *in planta pedis*; tragovi gorenja

faktura: tvrda, s finim primjesama

boja: sporadično vidljivi ostatci premaza; osnova 2.5Y 7/3 pale yellow; premaz 7.5 6/6 reddish yellow

5. inv. br.: 1319H (T. 2, br. 5)

položaj nalaza: Zaton 2003; KV. B/3, SL 2

proizvodnja: Knid

datacija: 2. st.

klasifikacija: Broneer XXV

vis.: 2,1

šir.: 6,7

duž.: 9,1

pr. dna: 3,5

opis: donja polovica svjetiljke; na dnu se nazire radionički pečat [o]; tragovi gorenja

faktura: meka, s primjesama

boja: sporadično vidljivi ostatci premaza; osnova 2.5Y 7/3 pale yellow; premaz 7.5 6/6 reddish yellow

6. inv. br.: 2738H (T. 2, br. 6)

položaj nalaza: Zaton

proizvodnja: Knid

datacija: 2. st.

klasifikacija: Broneer XXV

vis.: 5,0

duž.: 3,4

opis: ulomak diska i ramena svjetiljke; disk je obrubljen prstenom unutar kojega je reljefni prikaz vijenca, s otvorom za ulje u središtu; jaki tragovi gorenja na disku svjetiljke

faktura: mekša, s primjesama

boja: osnova 7.5YR 6/4 light brown; premaz 7.5YR 5/6 strong brown

7. inv. br.: 5178H (T. 2, br. 7)

položaj nalaza: Zaton 1979

proizvodnja: Knid

datacija: 2. st.

klasifikacija: Broneer XXV

vis.: 1,6

šir.: 2,8

duž.: 5,0

opis: ulomak svjetiljke; disk je obrubljen prstenom unutar kojega je reljefni prikaz vaze iz koje izlazi vegetabilni motiv

faktura: relativno tvrda, s vrlo finim primjesama

boja: osnova 7.5YR 6/4 light brown; premaz nije sačuvan

4. Inv. No: 1398H (Pl. 2, No. 4)

Site of find: Zaton 2005; KV. A1/2, layer 7

Manufactured in: Knidos

Dated to: second half of 1st century AD

Classification: Broneer XXV

H: 2.7

W: 7.1

L: 9.1

Discus diam.: 5.0

Bottom diam.: 3.5

Description: lamp with short, round nozzle; discus and central filling hole bordered by rings; workshop stamp impressed on bottom – *in planta pedis*; traces of burning

Fabric: hard, with fine admixtures

Color: occasional remnants of coating; base 2.5Y 7/3 pale yellow; coating 7.5 6/6 reddish yellow

5. Inv. No: 1319H (Pl. 2, No. 5)

Site of find: Zaton 2003; KV. B/3, layer 2

Manufactured in: Knidos

Dated to: 2nd century AD

Classification: Broneer XXV

H: 2.1

W: 6.7

L: 9.1

Bottom diam.: 3.5

Description: lower part of lamp; workshop stamp [o] appearing in outline on bottom; traces of burning

Fabric: soft, with admixtures

Color: occasional remnants of coating; base 2.5Y 7/3 pale yellow; coating 7.5 6/6 reddish yellow

6. Inv. No: 2738H (Pl. 2, No. 6)

Site of find: Zaton

Manufactured in: Knidos

Dated to: 2nd century AD

Classification: Broneer XXV

H: 5.0

L: 3.4

Description: fragment of discus and shoulder; discus bordered by ring with relief depiction of wreath inside, with filling hole in center; marked traces of burning on discus

Fabric: softer, with admixtures

Color: base 7.5YR 6/4 light brown; coating 7.5YR 5/6 strong brown

7. Inv. No: 5178H (Pl. 2, No. 7)

Site of find: Zaton 1979

Manufactured in: Knidos

Dated to: 2nd century AD

Classification: Broneer XXV

H: 1.6

W: 2.8

L: 5.0

Description: lamp fragment; discus bordered by ring with relief depiction of vase with projecting plant motif inside

Fabric: relatively hard, with very fine admixtures

Color: base 7.5YR 6/4 light brown; coating not preserved

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

8. inv. br.: **5177H** (T. 2, br. 8)

položaj nalaza: Zaton 1979

proizvodnja: Knid

datacija: 70. – 120. g.

klasifikacija: Broneer XXIII

vis.: 2,0

šir.: 5,4

duž.: 5,8

opis: ulomak svjetiljke oblo završenoga nosa s volutama; disk je obrubljen prstenom i reljefno dekoriran (sačuvan je samo manji dio motiva vaze); u donjem desnom dijelu diska nazire se polovica otvora za ulje; na manjem sačuvanom dijelu dna utisnut je radionički pečat [o]; tragovi gorenja na nosu svjetiljke
faktura: tvrda, s vrlo finim primjesama
boja: osnova 7.5YR 7/4 pink; premaz 7.5 YR 6/8 reddish yellow

9. inv. br.: **1397H** (T. 2, br. 9)

položaj nalaza: Zaton 2005; KV. A1/2, SL 7

proizvodnja: Knid

datacija: 70. – 100. g.

klasifikacija: Bailey tip G

vis.: 3,2

šir.: 7,6

duž.: 8,3

pr. dna: 4,5

opis: ulomak tijela i dna svjetiljke; na dnu je utisnut radionički pečat *in planta pedis* unutar prstena; tragovi gorenja na unutrašnjem rubu tijela svjetiljke
faktura: tvrda, s primjesama
boja: osnova 7.5YR 6/4 light brown; premaz 7.5 YR 5/6 strong brown

10. inv. br.: **5179H** (T. 2, br. 10)

položaj nalaza: Zaton 1979

proizvodnja: Knid

datacija: 2. st.

klasifikacija: Broneer XXV

vis.: 1,7

šir.: 3,4

duž.: 4,0

opis: ulomak tijela i dna svjetiljke; na dnu je utisnut radionički pečat od četiri kružića (originalno vjerojatno pet)
faktura: tvrda, s vrlo finim primjesama
boja: osnova 10YR 6/4 light yellowish brown; premaz 7.5YR 5/6 strong brown

11. inv. br.: **5191H** (T. 2, br. 11)

položaj nalaza: Zaton

proizvodnja: Knid

datacija: 2. st.

klasifikacija: Broneer XXV

vis.: 4,5

duž.: 2,2

opis: ulomak dna svjetiljke na kojemu se nazire pečat radionice *Romanesis* (?)
faktura: tvrda, s primjesama
boja: osnova 7.5 6/4 light brown; premaz 5YR 5/2 dark reddish gray; premaz je poprimio sivu boju pod utjecajem vatre

8. Inv. No: **5177H** (Pl. 2, No. 8)

Site of find: Zaton 1979

Manufactured in: Knidos

Dated to: 70 – 120 AD

Classification: Broneer XXIII

H: 2.0

W: 5.4

L: 5.8

Description: fragment of lamp with round-tip nozzle with volutes; discus bordered by ring, with relief decorations (only small part of vase motif preserved); a half of filling hole appearing in outline in lower right part of discus; workshop stamp [o] preserved on small preserved part of bottom; traces of burning on nozzle
Fabric: hard, with very fine admixtures
Color: base 7.5YR 7/4 pink; coating 7.5 YR 6/8 reddish yellow

9. Inv. No: **1397H** (Pl. 2, No. 9)

Site of find: Zaton 2005; KV. A1/2, layer 7

Manufactured in: Knidos

Dated to: 70 – 100 AD

Classification: Bailey tip G

H: 3.2

W: 7.6

L: 8.3

Bottom diam.: 4.5

Description: fragment of body and bottom; workshop stamp *in planta pedis* impressed on bottom inside ring; traces of burning on inner edge of lamp body
Fabric: hard, with admixtures
Color: base 7.5YR 6/4 light brown; coating 7.5 YR 5/6 strong brown

10. Inv. No: **5179H** (Pl. 2, No. 10)

Site of find: Zaton 1979

Manufactured in: Knidos

Dated to: 2nd century AD

Classification: Broneer XXV

H: 1.7

W: 3.4

L: 4.0

Description: fragment of body and bottom; workshop stamp consisting of four circllets (originally five, probably) impressed on bottom
Fabric: hard, with very fine admixtures
Color: base 10YR 6/4 light yellowish brown; coating 7.5YR 5/6 strong brown

11. Inv. No: **5191H** (Pl. 2, No. 11)

Site of find: Zaton

Manufactured in: Knidos

Dated to: 2nd century AD

Classification: Broneer XXV

H: 4.5

L: 2.2

Description: fragment of bottom with workshop stamp *Romanesis* (?) appearing in outline
Fabric: hard, with admixtures
Color: base 7.5 6/4 light brown; coating 5YR 5/2 dark reddish gray; coating has become grey due to exposure to fire

SIRIJSKE RADIONICE

1. inv. br.: **2614H** (T. 3, br. 1)

položaj nalaza: Zaton

proizvodnja: Sirija (?)

datacija: 90. – 200. g.

klasifikacija: Broneer XXV

vis.: 2,5

šir.: 7,2

duž.: 8,3

pr. diska: 4,4

pr. dna: 4,4

opis: svjetiljka oblo završenoga nosa s ramenim volutama u njegovu podnožju; po jedna zakržljala voluta sa svake strane ramena; disk je obrubljen prstenom, a u njegovom središtu je otvor za ulje; dno oblikuju tri koncentrična prstena, a u središtu je kružić – možda oznaka radionice

faktura: tvrda, s primjesama

boja: osnova 10YR 6/1 gray; premaz 5YR 5/6 yellowish red

2. inv. br.: **5183H** (T. 3, br. 2)

položaj nalaza: Zaton 1979

proizvodnja: Sirija (?)

datacija: 90. – 200. g.

klasifikacija: Broneer XXV

vis.: 2,3

šir.: 6,2

duž.: 6

pr. diska: 3,8

pr. dna: 3,8

opis: otprilike polovica svjetiljke; disk je obrubljen prstenom, a na ramenu se sačuvala jedna zakržljala voluta

faktura: tvrda, s primjesama

boja: osnova 2.5Y 6/1 gray; premaz 5YR 4/1 dark gray

3. inv. br.: **5184H** (T. 3, br. 3)

položaj nalaza: Zaton 1979

proizvodnja: Sirija (?)

datacija: 90. – 200. g.

klasifikacija: ?

vis.: 2,1

duž.: 3,5

opis: ulomak ramena i diska svjetiljke; disk je obrubljen prstenom, a na ramenu je istaknuta zakržljala voluta

faktura: tvrda

boja: osnova 2.5 7/3 pale yellow; premaz 2.5 3/1 very dark gray

SYRIAN WORKSHOPS

1. Inv. No: **2614H** (Pl. 3, No. 1)

Site of find: Zaton

Manufactured in: Syria (?)

Dated to: 90 – 200 AD

Classification: Broneer XXV

H: 2.5

W: 7.2

L: 8.3

Discus diam.: 4.4

Bottom diam.: 4.4

Description: lamp with round-tip nozzle with volutes on shoulder underneath it; one stunted volute on each side of shoulder; discus bordered by ring with filling hole in its center; bottom shaped by three concentric rings with cirlet in center – possibly workshop stamp

Fabric: hard, with admixtures

Color: base 10YR 6/1 gray; coating 5YR 5/6 yellowish red

2. Inv. No: **5183H** (Pl. 3, No. 2)

Site of find: Zaton 1979

Manufactured in: Syria (?)

Dated to: 90 – 200 AD

Classification: Broneer XXV

H: 2.3

W: 6.2

L: 6

Discus diam.: 3.8

Bottom diam.: 3.8

Description: approx. one half of lamp; discus bordered by ring; one stunted volute preserved on shoulder

Fabric: hard, with admixtures

Color: base 2.5Y 6/1 gray; coating 5YR 4/1 dark gray

3. Inv. No: **5184H** (Pl. 3, No. 3)

Site of find: Zaton 1979

Manufactured in: Syria (?)

Dated to: 90 – 200 AD

Classification: ?

H: 2.1

L: 3.5

Description: fragment of shoulder and discus; discus bordered by ring; stunted volute on shoulder

Fabric: hard

Color: base 2.5 7/3 pale yellow; coating 2.5 3/1 very dark gray

4. inv. br.: 2628H (T. 3, br. 4)

položaj nalaza: Zaton

proizvodnja: Sirija (?)

datacija: 90. – 200. g.

klasifikacija: Broneer XXV

vis.: 2,2

šir.: 7,0

duž.: 8,2

pr. diska: 4,0

pr. dna: 4,5

opis: svjetiljka oblo završenoga nosa; rame je dekorirano nizom voluta, po jedna veća zavijena voluta sa svake strane nosa te jedna zakrčljala voluta na svakoj strani ramena; disk je obrubljen prstenom; dno oblikuju tri koncentrična prstena, a u središtu je kružić – možda oznaka radionice; nedostaje dio nosa i diska
faktura: tvrda

boja: osnova 10YR 7/2 light gray; premaz 5YR 4/3 reddish brown

4. Inv. No: 2628H (Pl. 3, No. 4)

Site of find: Zaton

Manufactured in: Syria (?)

Dated to: 90 – 200 AD

Classification: Broneer XXV

H: 2.2

W: 7.0

L: 8.2

Discus diam.: 4.0

Bottom diam.: 4.5

Description: lamp with round-tip nozzle; shoulder decorated with volutes – one large spiraling volute on each side of nozzle and one stunted volute on each side of shoulder; discus bordered by ring; bottom shaped by three concentric rings with cirlet in center – possibly workshop stamp; part of nozzle and discus missing

Fabric: hard

Color: base 10YR 7/2 light gray; coating 5YR 4/3 reddish brown

Literatura / Bibliography

- Bailey, D. M., 1988 – *A catalogue of the lamps in the British Museum III. Roman provincial lamps*, London, 1988.
- Broneer, O., 1930 – *Corinth IV, II, Terracotta lamps*, Harvard, 1930.
- Brusić, Z., 1968 – Istraživanje antičke luke kod Nina, *Diadora* 4, Zadar, 1968, 203-210.
- Brusić, Z., 1980 – Rt Kremenjača, Zaton kod Nina – podmorska istraživanja ostataka antičke luke stare Enone, *Arheološki pregled* 21, Beograd, 1980, 112-113.
- Brusić Z., 2006 - Il porto liburnico e romano di Aenona (Nin), *Archeologia subacquea in Croazia (Studi e ricerche)*, ur. I. Radić Rossi, Venezia, 2006, 33-45.
- Brusić, Z., 2010 – Zdjelo istočne sigilate na podmorskim nalazištima zadarskog akvatorija, *Scripta Branimiro Gabričević dicata*, Trilj, 2010, 115-125.
- Glušćević, S., 1984 – Antička luka u Zatonu kod Nina, *Obavijesti HAD-a* 1/god. XVI, Zagreb, 1984, 17-18.
- Glušćević, S., 1986 – Zaton, antička luka – nastavak istraživanja, *Obavijesti HAD-a* 3/god. XVIII, Zagreb, 1986, 46-47.
- Glušćević, S., 2002 – Hidroarheološko istraživanje i nalaz trećeg liburnskog broda u antičkoj luci u Zatonu kod Zadra, *Obavijesti HAD-a* 3/god. XXXIV, Zagreb, 2002, 76-86.
- Glušćević, S., 2011 – *Antička luka u Zatonu*, Arheološki muzej Zadar, katalog izložbe, Zadar, 2011.
- Hayes, J. W., 2008 – *Roman Pottery: Fine-Ware Imports*, The Athenian Agora (Results of Excavations Conducted by the American School of Classical Studies at Athens), vol. XXXII, New Jersey, 2008.
- Loeschcke, S., 1919 – *Lampen aus Vindonissa*, Zürich, 1919.
- Mardešić, J., 2002 – Keramičke svjetiljke, *Longae Salonae* 1, Split, 2002, 349-366.
- Munsell, A. H., 1994 – *Munsell Soil color charts*, New York, 1994.
- Perlzweig, J., 1961 – *Lamps of the Roman Period*, The Athenian Agora (Results of Excavations Conducted by the American School of Classical Studies at Athens), vol. VII, New Jersey, 1961.
- Szentleleky, T., 1969 – *Ancient Lamps*, Amsterdam, 1969.
- Vikić-Belančić, B., 1971 – Antičke svjetiljke u Arheološkom muzeju u Zagrebu, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, sv. V, Zagreb, 1971.
- Vučić, J. – Giunio, K. A., 2009 – *Lux in tenebris = Svjetlo u tmuni: antičke svjetiljke u Arheološkom muzeju Zadar*, Katalozi i monografije 7, Zadar, 2009.
- Walters, H. B., 1914 – *Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum*, London, 1914.
- Warner Slane, K., 1990 – *The Sanctuary of Demeter and Kore: The Roman Pottery and Lamps, Corinth (Results of Excavations Conducted by the American School of Classical Studies at Athens)*, vol. XVIII (II), New Jersey, 1990.
- Zhuravlev, D., 2012 – Syro-Palestinian clay lamps and their imitations of Roman and Byzantine periods from Chersonesos Taurica, *Rei Cretariae Romanae Fautorum Acta* 42, Bonn, 2012, 23-32.